

Varbergskoggarna daterade till 1300-talet

Vraken efter de två koggar som hittades i Varberg i våras har fått en första säker datering. Fartygen byggdes i mitten av 1300-talet och kom långväga ifrån, visar nya analyser.

– Det är väldigt spännande att se hur medeltida handelskontakter och transportvägar till sjöss har sett ut längs västkusten, säger arkeologen Elisabet Schager.

Koggarna hittades vid den tidigare strandlinjen intill Varbergs medeltida föregångare Getakärr. Koggen var en vanligt förekommande fartygstyp under perioden 1150–1450, men trots det har det bara gjorts en handfull fynd av koggar i Sverige.

Flera av de konstruktionsdrag som är kännetecknande för den medeltida koggen kunde ses vid undersökningen – bottenbordläggningen som är lagd kant i kant (kravell) medan borden i sidorna är lagda omlott (klink), tätningen mellan borden som är gjord med mossa och särskilda tätningslister samt de kraftiga tvärbalkarna vars ändar stuckit ut genom skrovsidorna.

I vraken gjordes flera intressanta fynd som bland annat läderskor, husgeråd av trä och keramik som berättar för oss om livet ombord. I Varbergskoggen 1 (den större av de två) fanns även en mängd skeppsutrustning och reservdelar till fartyget.

– Vi har fina träföremål som besättningen använt i sin vardag som träskålar och skedar, vi har även ett antal tunnlock och tunnbottnar med inristningar. I fält har vi samlat in jordprover för analys som kanske innehåller matrester och visar vilken typ av last som fanns ombord. Utifrån det kan vi förstå varifrån de kom och vart de skulle, säger Elisabet Schager, på Arkeologerna vid Statens historiska museer.

De första träproverna från vraken har nu analyserats och visar att Varbergskoggen 1 byggts med virke som fällt efter 1346 i området kring Nederländerna, Belgien och nordöstra Frankrike. Den mindre Varbergskoggen 2 byggdes av ek som avverkades 1355–1357 i norra Polen. Analyserna antyder att båda fartygen var långväga gäster i hamnen. För att precisera dateringarna



och få en uppfattning om hur länge koggarna var i bruk kommer ytterligare prover att analyseras framöver. Men det är oklart varför de förläste, säger Elisabet Schager.

– När vi gör rengör timret inför 3D-scanningen och tittar på varje del kommer vi kanske kunna se vad som är orsaken. Det vi vet från utgrävningen är att när den stora koggen lade sig på sidan av någon anledning, var den fortfarande riggad.

Att hitta vrak efter koggar är ovanligt och två koggar på bara tio meter från varandra är nästan helt unikt. Varbergskoggen 1, som består av en nästan komplett babordssida, är dessutom det bäst bevarade koggvrak som hittills undersökts i Sverige. Då dimensionerna på timren i skeppskonstruktionen såväl som utförandet i vissa konstruktionsdetaljer skiljer sig åt mellan de två vraken kompletterar de varandra på ett utomordentligt sätt.

De vrak efter koggar som hittats runt om i Europa varierar i ålder, storlek, byggnadssätt och lastförmåga. Det innebär att kunskapen om skeppstypens ursprung, utveckling och spridning över tid fortfarande är mycket begränsad. Koggarna i Varberg kan här bidra med viktig kunskap.

Kontaktpersoner:

[Elisabet Schager, Arkeologerna SHM](#)

010-480 82 05, 076-128 42 05

Anders Gutehall, Visuell Arkeologi

0706-696 68 67

anders@visuellarkeologi.se

Presskontakt 010-480 80 76, 076-128 40 76

Pressbilder, se flickr: <https://flic.kr/s/aHBqjAfiAo>

Om koggarna

Varbergskoggen 1 består av en nästan komplett babordssida som är cirka 20,5 meter lång och 5 meter hög. Varbergskoggen 2 består av den förliga delen av ett bottenparti, cirka 8 meter långt och 4,5 meter brett.

Om projektet



Sedan 2019 arbetar Trafikverket med att anlägga en järnvägstunnel under Varberg. Arkeologerna, SHM ansvarar för de arkeologiska undersökningarna inom tunnelprojektet med Kulturmiljö Halland, en del av Hallands kulturhistoriska museum, som samarbetspartner. I samband med detta påträffades under våren 2022 vraken efter de två koggarna. Vid undersökningen av vraken medverkar marinarkeologer från Visuell Arkeologi och Bohusläns museum. Den dendrokronologiska analysen (årsringsdateringen) av vraken utförs av Aoife Daly, Dendro.dk. Under 2023 fortsätter undersökningsarbetet med digital uppmätning av skeppens byggnadstimmer och olika naturvetenskapliga analyser.

